VARIEDADES XEOGRÁFICAS DO GALEGO

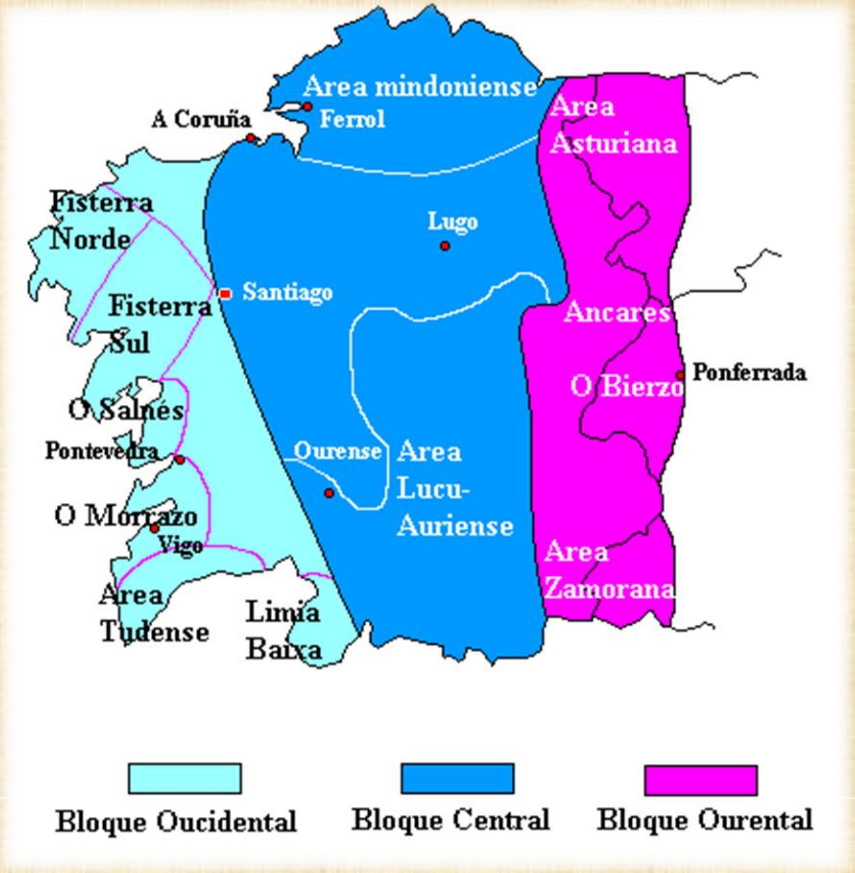

ESO 2

CARLOS GÓMEZ
CPR LABOR

MAPA LINGÜÍSTICO
LADRÓNS!
LADRÓS!
LADROIS!

1. TRAZOS LINGÜÍSTICOS

2. BLOQUES / ÁREAS

1. TRAZOS LINGÜÍSTICOS

- 1.1. VARIANTES *FONÉTICAS*
- 1.2. VARIANTES *MORFOSINTÁCTICAS*
- 1. 3. VARIANTES *LÉXICAS*

1.1. VARIANTES FONÉTICAS

- **GHEADA**
- **SESEO**
- **DITONGO *-OI- / -UI-***
- ***CA- / CUA-, GA- /GUA-***

GHEADA

Pronunciación aspirada do fonema /g/

(semellante ao *h* do inglés)

ghato, amigho

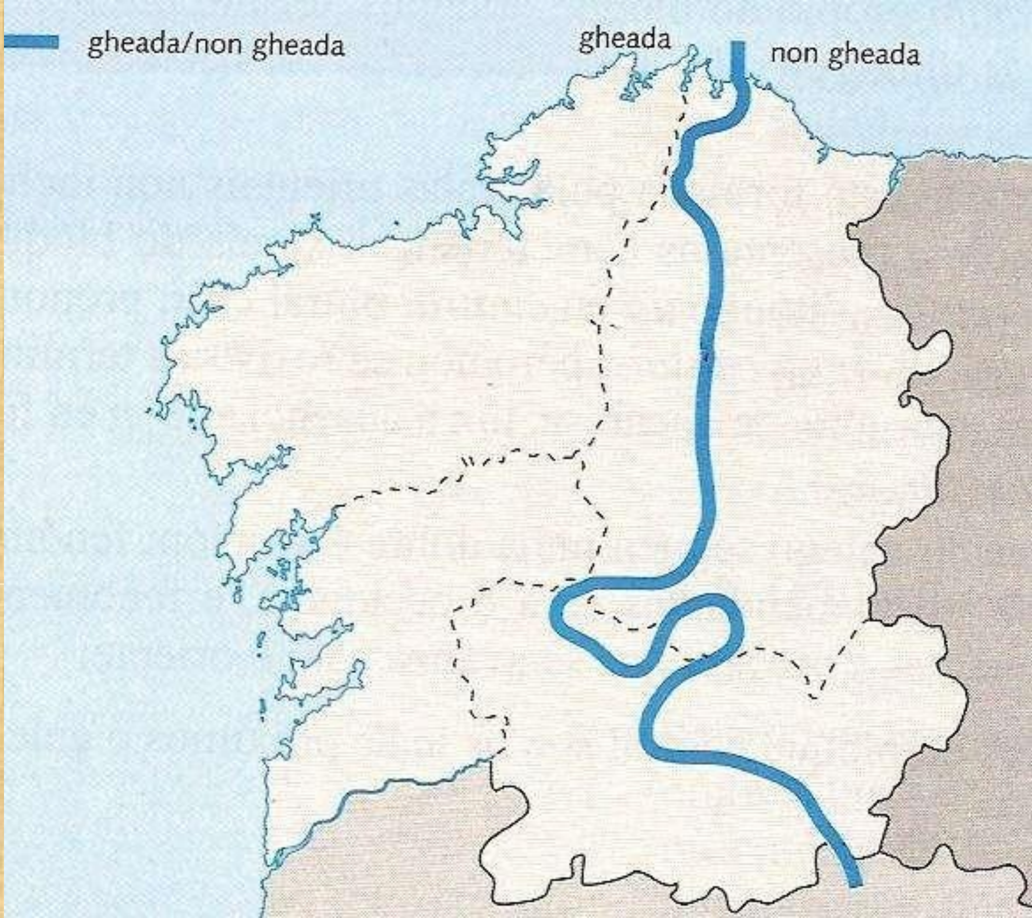

É un trazo característico do galego e está presente en máis da metade do territorio.

SESEO

Consiste en pronunciar /s/ en lugar de /Θ/

Pode ser:

- <u>Seseo implosivo</u>: en posición final de sílaba:

lus, des, crus

- <u>Seseo explosivo</u>:

en posición inicial

de sílaba:

masá, seo, rapasa, cosiña,

vesiño, tousiño, sebola

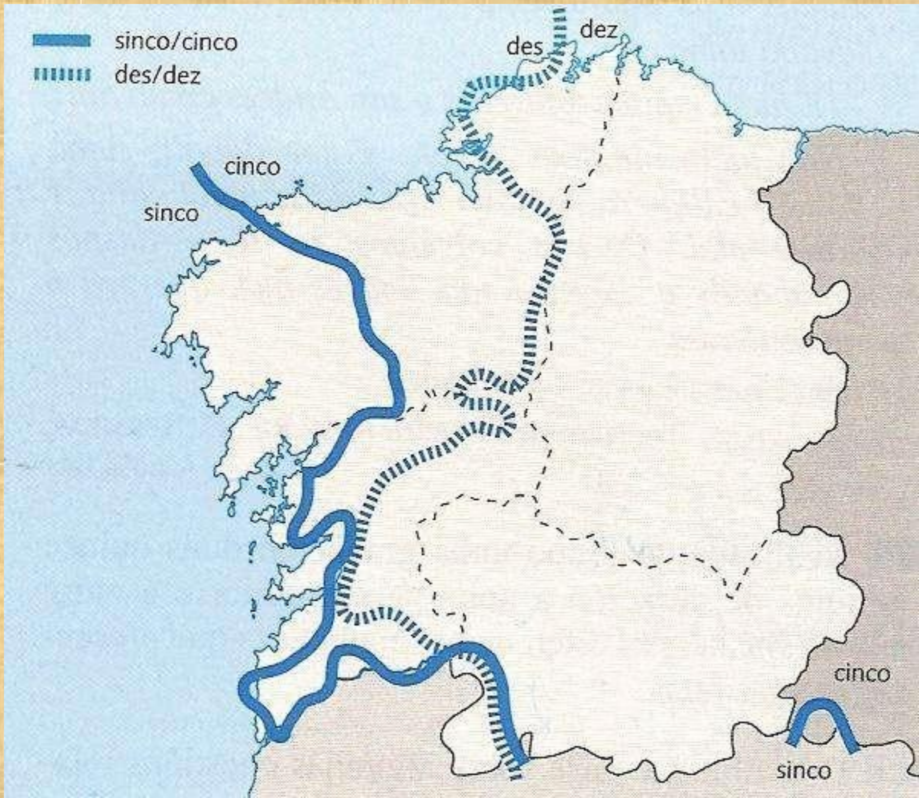

DITONGO –OI-/ -UI-

Os grupos latinos –*ULT* (*multum*) e –*UCT* (*luctam*) realízanse maioritariamente como:

-oi- (*moito, loita*)

-ui- (*muito, luita*)

Tamén existen:

-u- (muto, luta)

-uti- (mutio, lutia)

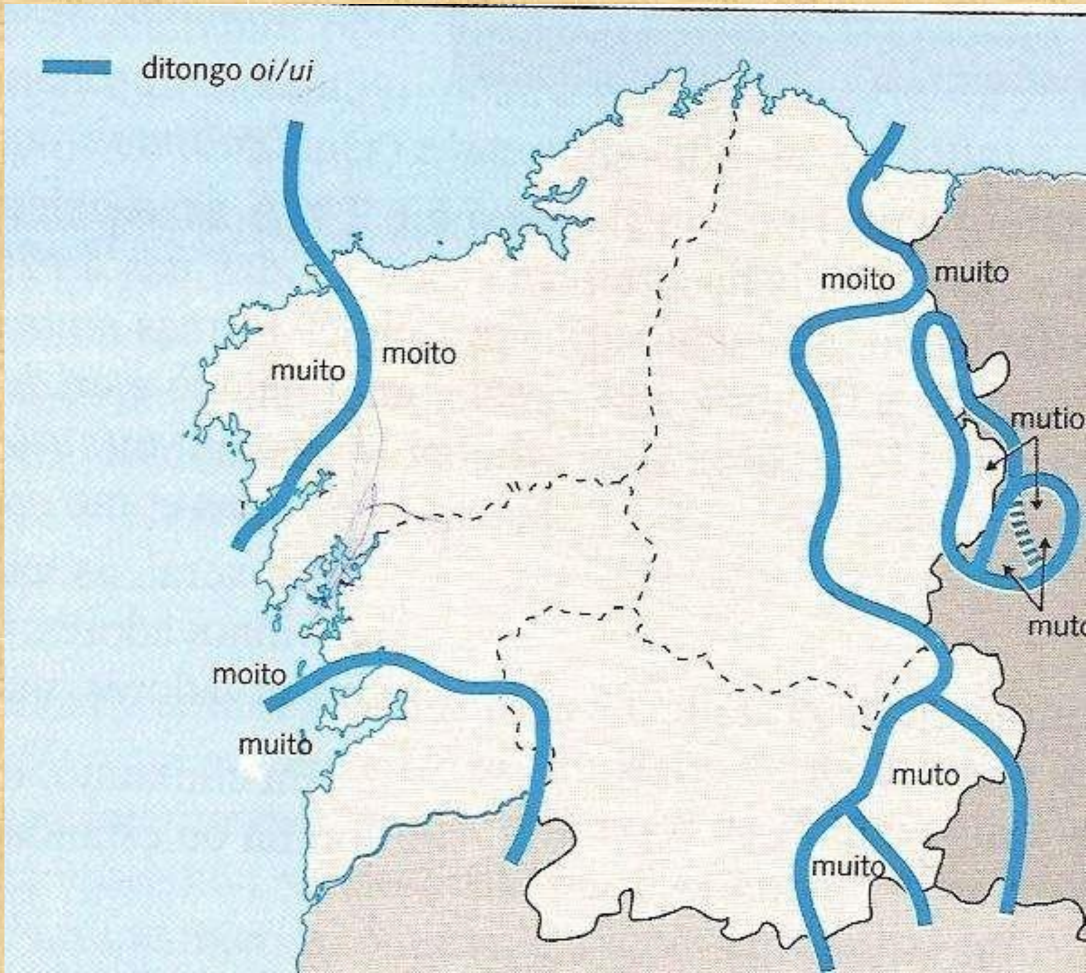

CA-/CUA- , GA-/GUA-

Os grupos latinos *CUA-* e *QUA-* mantéñense como *cua-* e *gua-* en parte do territorio (*cuatro, gardar*).

Na outra, pérdese o *u* (*catro, gardar*)

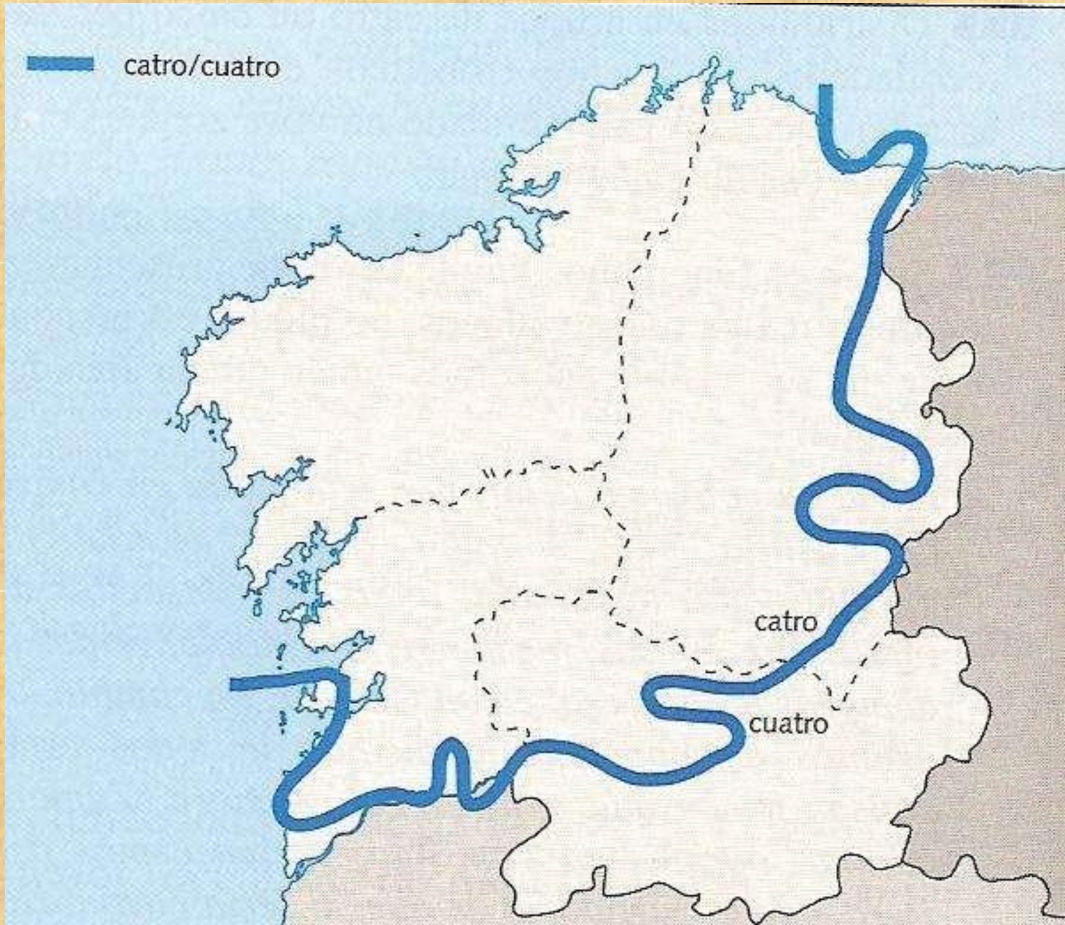

<u>1.2. VARIANTES MORFOSINTÁCTICAS</u>

- **PLURAL DAS PALABRAS REMATADAS EN *-N*.**
- **TERMINACIÓNS LATINAS *-anum, -anos, -anam, -anas***
- **PARADIGMA dos DEMOSTRATIVOS e do PRONOME PERSOAL**
- **VERBO**

PLURAL DAS PALABRAS REMATADAS EN *-N*

Tres solucións principais:

-NS: cans

-S: cas

-IS: cais

<u>**TRAZO FUNDAMENTAL**</u>**:**

A isoglosa marca os tres bloques

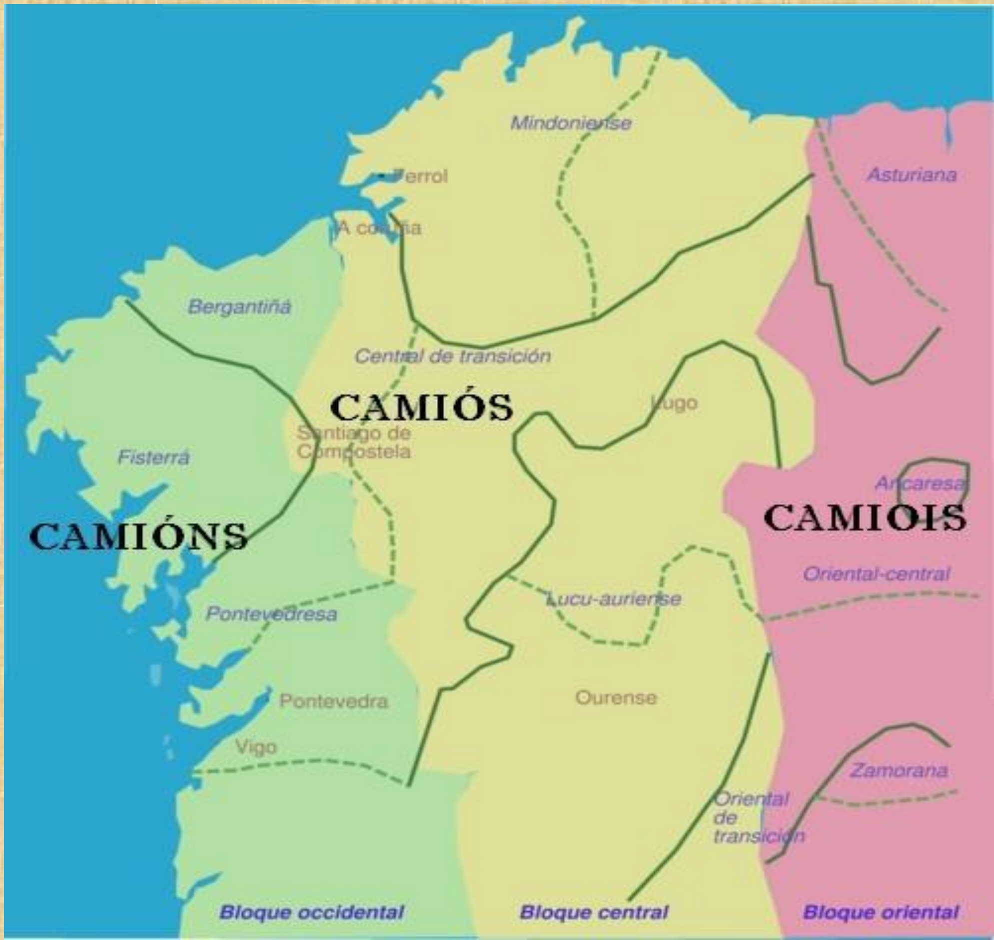

TERMINACIÓNS LATINAS
-anum, -anos, -anam, -anas

Dúas solucións maioritarias:

-án para masculino e feminino: *o irmán, a irmán, o chan, a lan.*

-ao para masculino e *-á* para feminino: *o irmao, a irmá, o chao, a la.*

Tamén hai outras menos estendidas*:*

-á para masc. e fem.:

o irmá/a irmá

-ão masc. / *á* fem.:

o irmão / a irmá

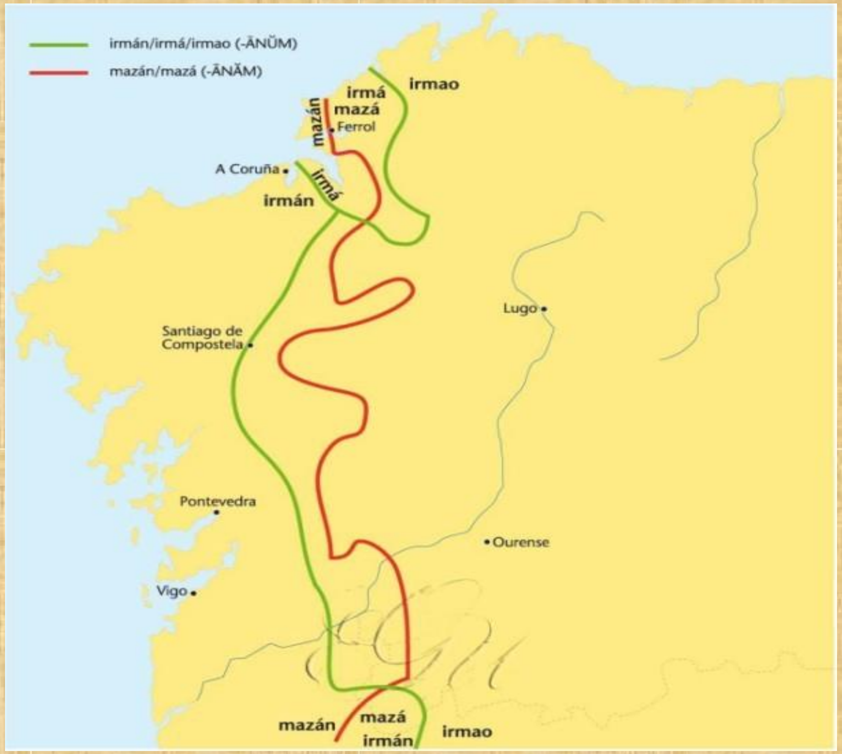

DEMOSTRATIVO E PRONOME PERSOAL

- **Demostrativo *iste*, *esta*, *esto* / *este*, *esta*, *isto***
- **Pronome persoal *il* / *el***
- **Pronome persoal *ti* / *tu***

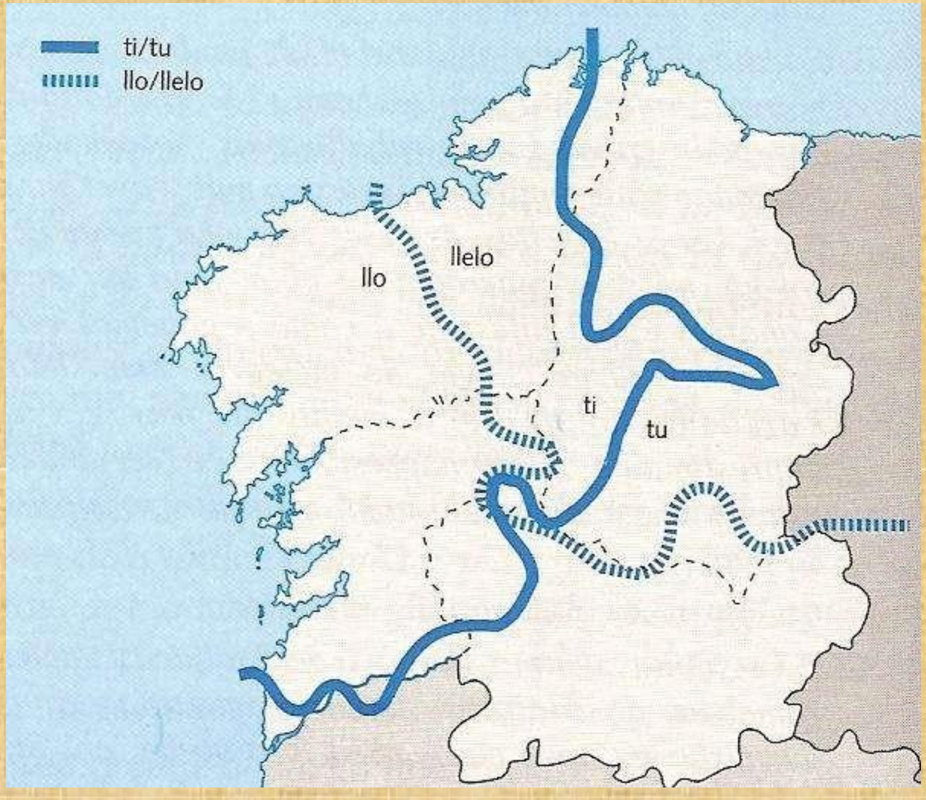

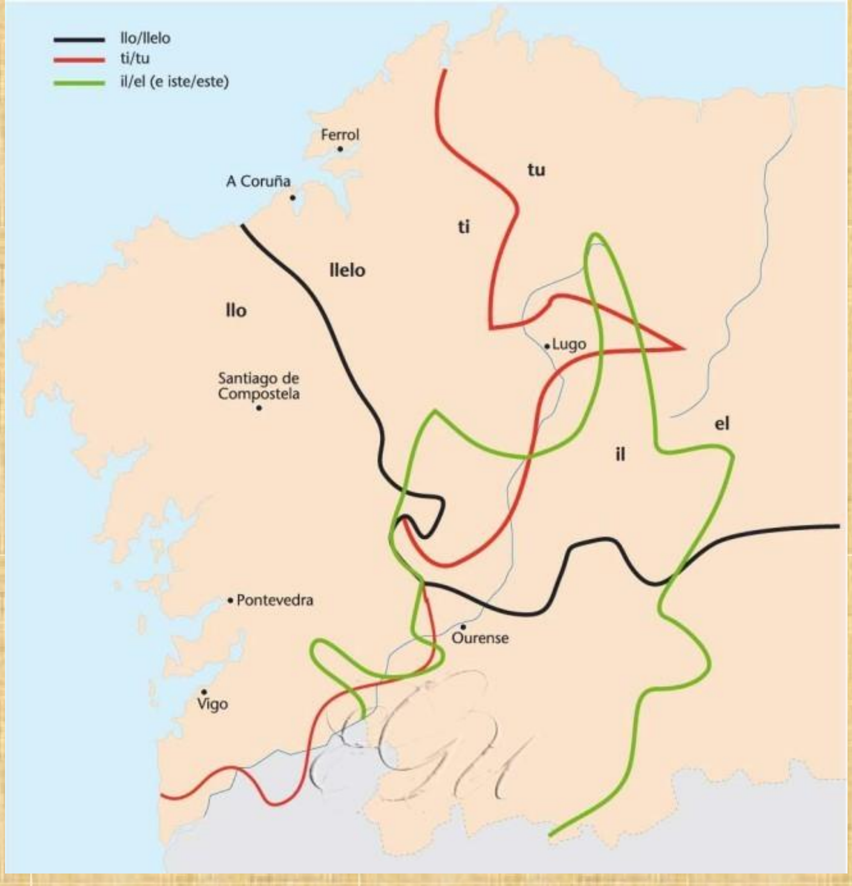

Pronome ***IL*** / ***EL***

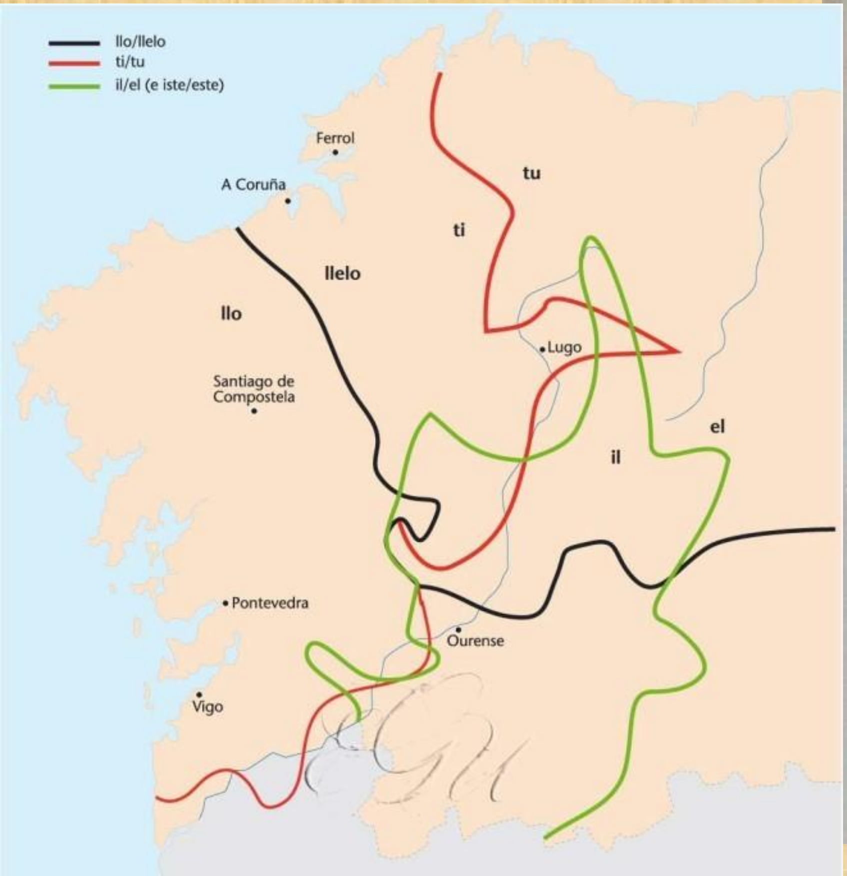

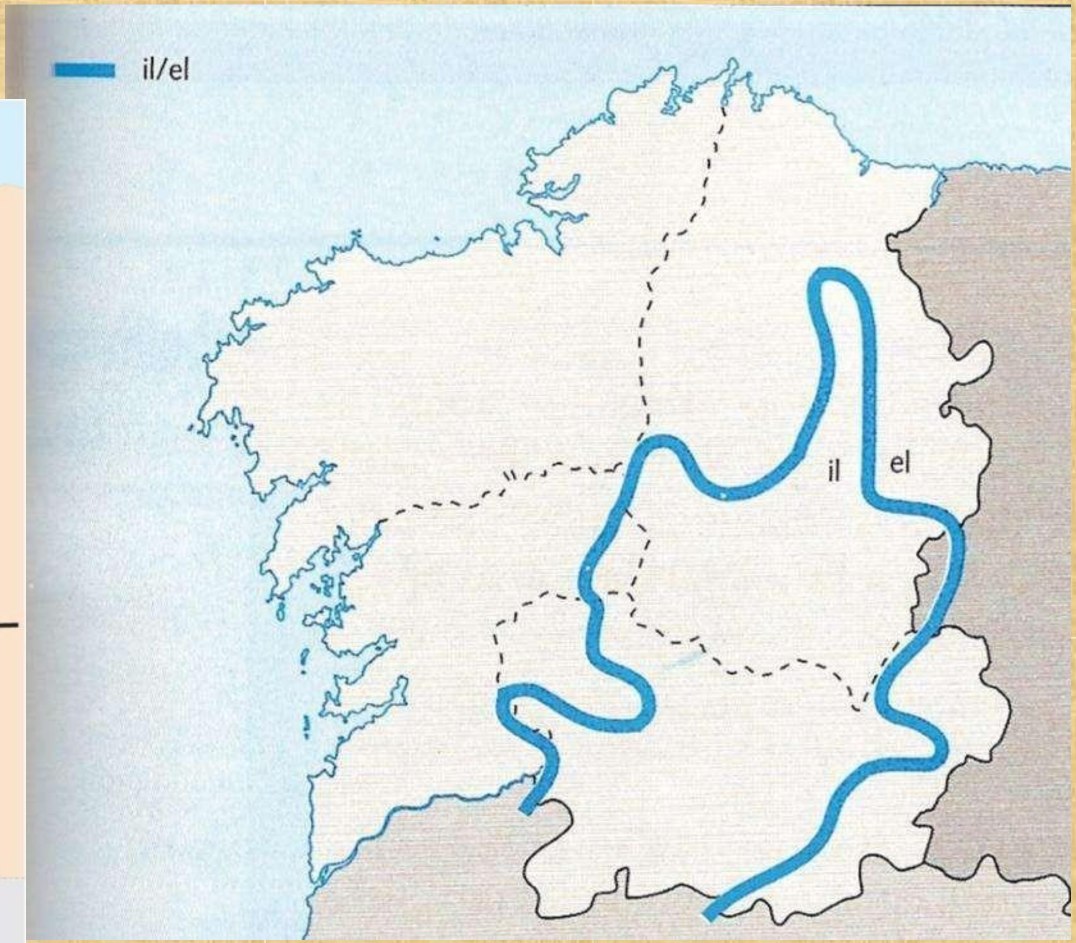

Demostrativo

Demostrativo *iste, esta, esto* / *este, esta, isto* A forma *ISTE* nas zonas nas que o pronome persoal masculino é *IL*

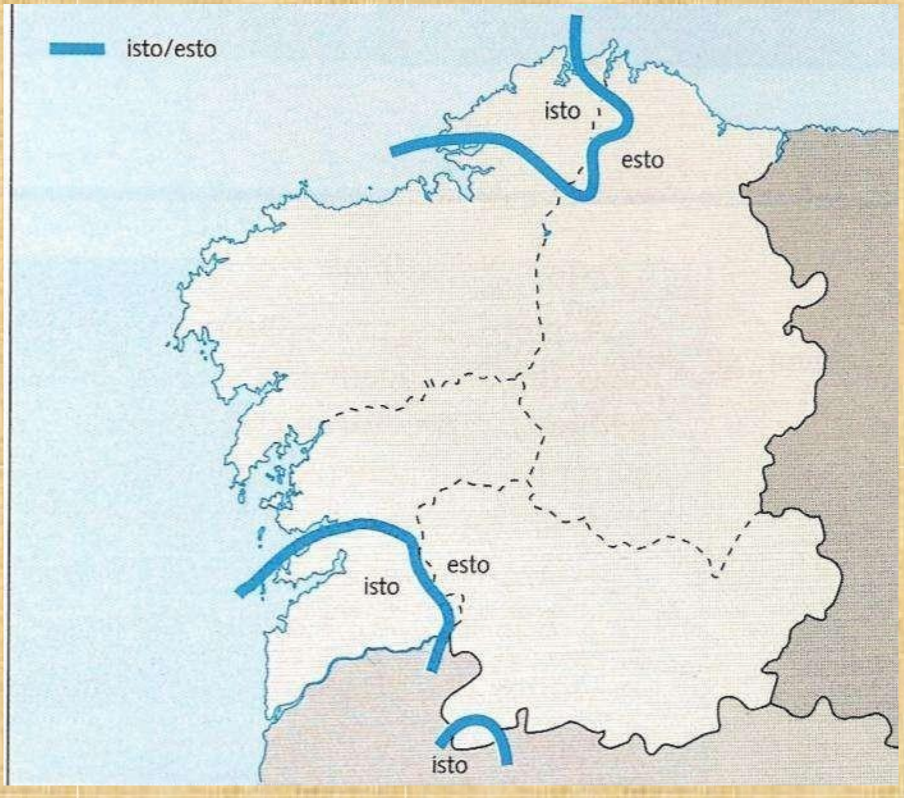

Pronome persoal: *TE* / *CHE*

Diferéncianse na maioría do territorio

Pero:

- ***Cheísmo***
- ***Teísmo***

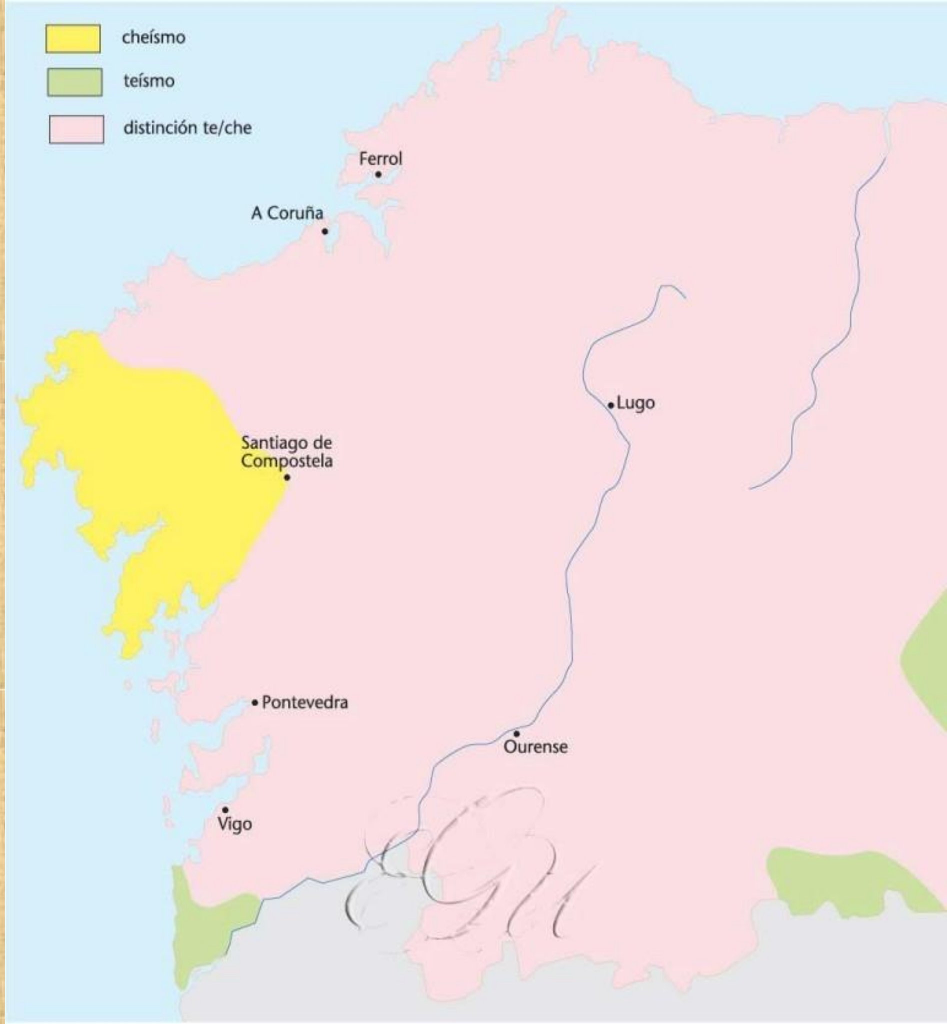

- **<u>CHEÍSMO</u>: *che* para OD e OI (no occidente da Coruña):**

***Véxoche esta tarde.**

Tróuxenche o libro.

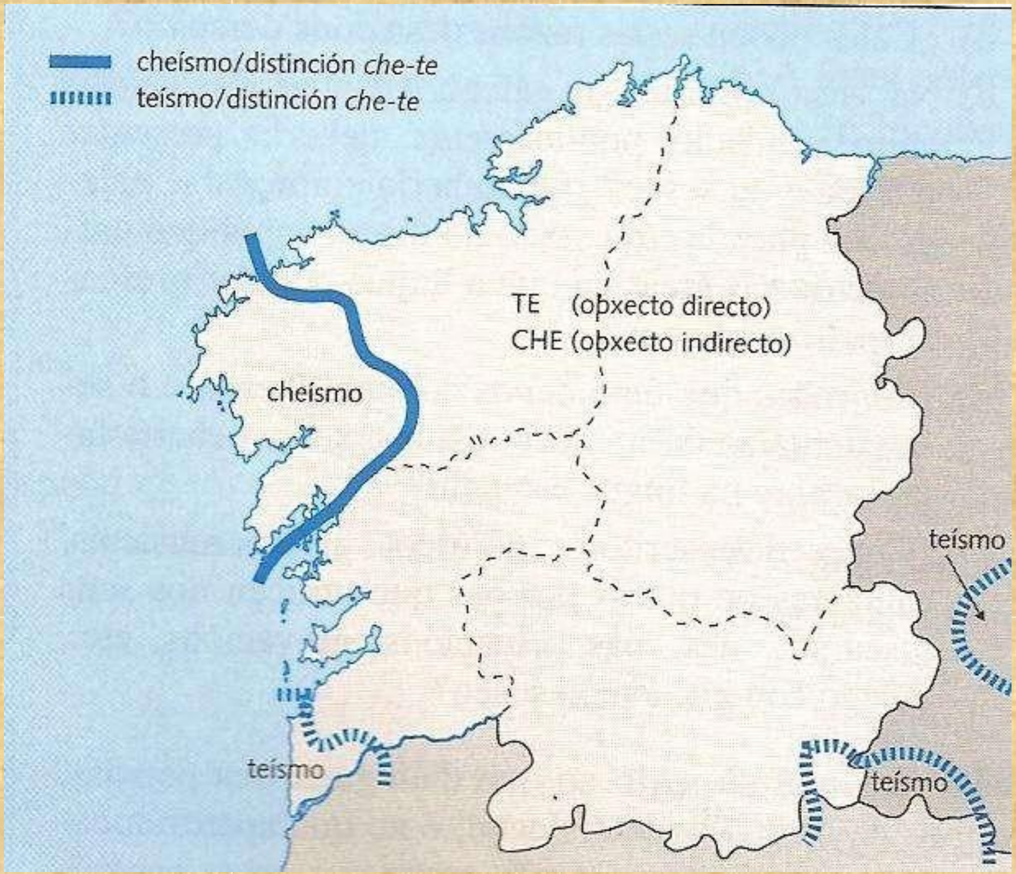

- **<u>TEÍSMO</u>: pronome *te* para OD e OI (no Baixo Miño, en falas do leste de Ourense e nas Portelas de Zamora):**

Véxote esta tarde.

****Tróuxente o libro***

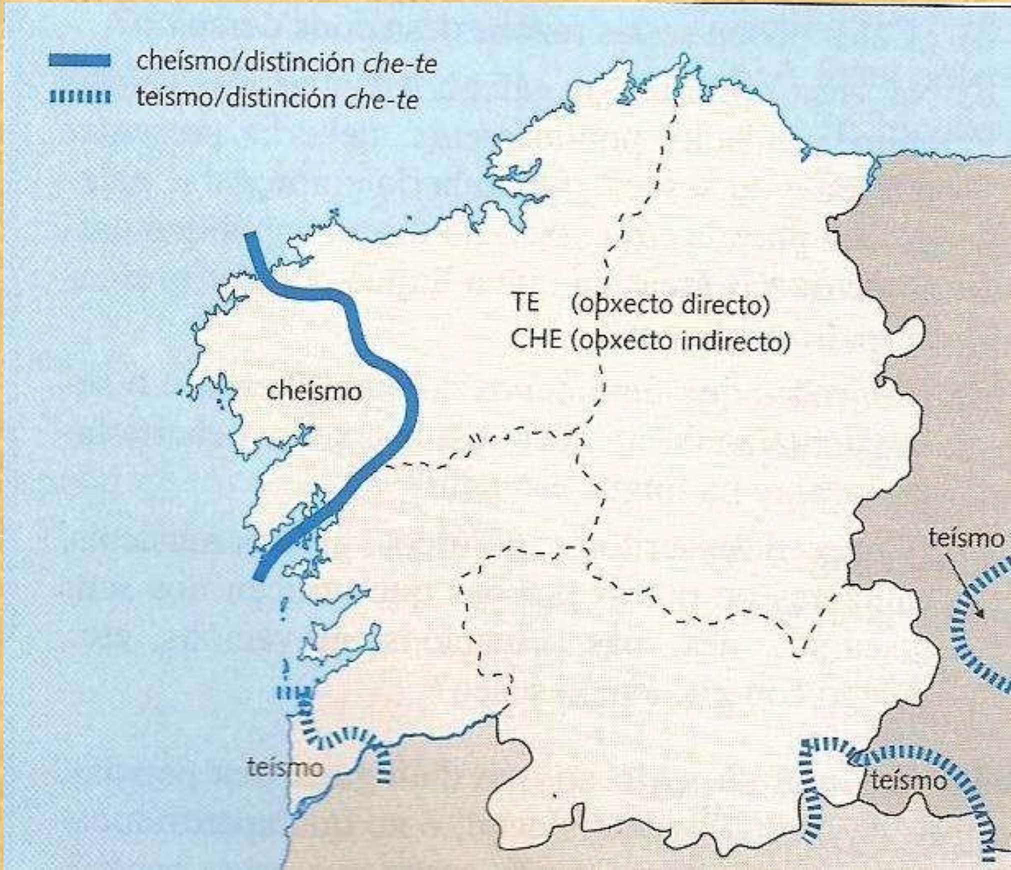

VERBO

- **P4, P5: Cantábamos / Cantabamos**

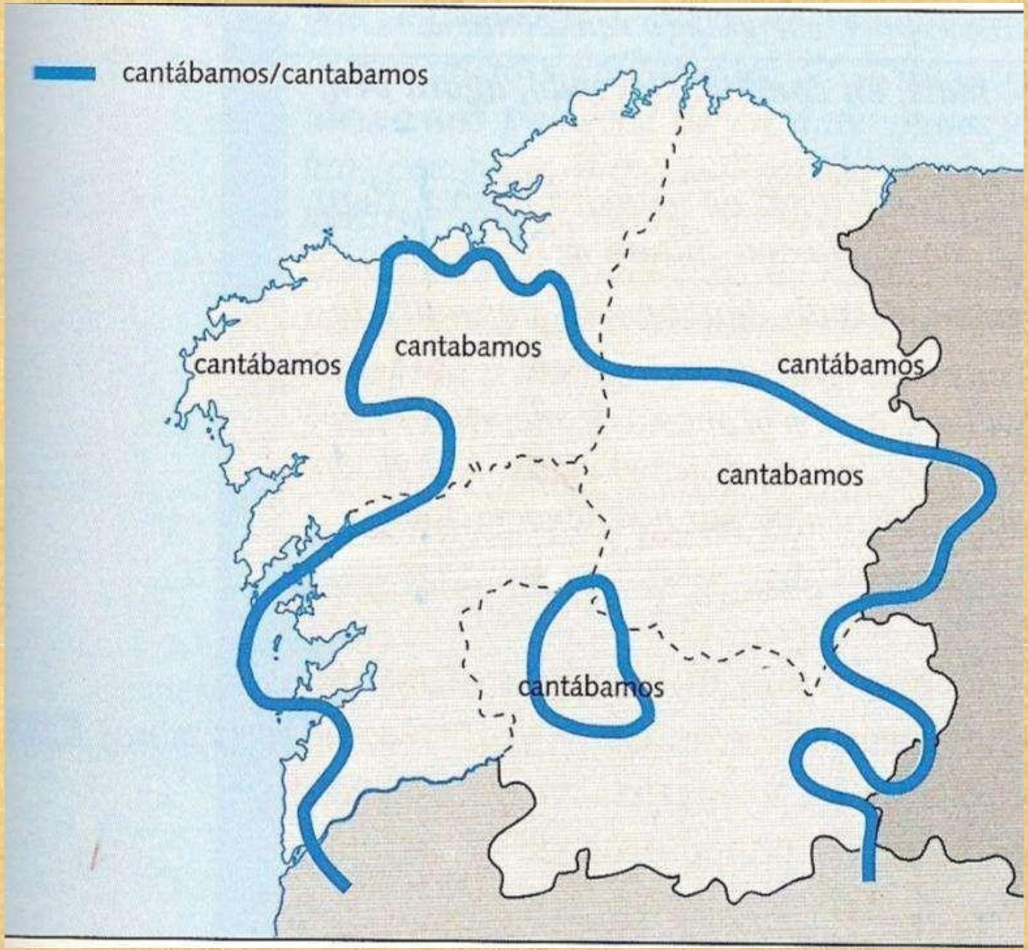

Pretérito perfecto II e II conx.(P2)

2ª persoa:

colleches /

colliches /

colleste (s)

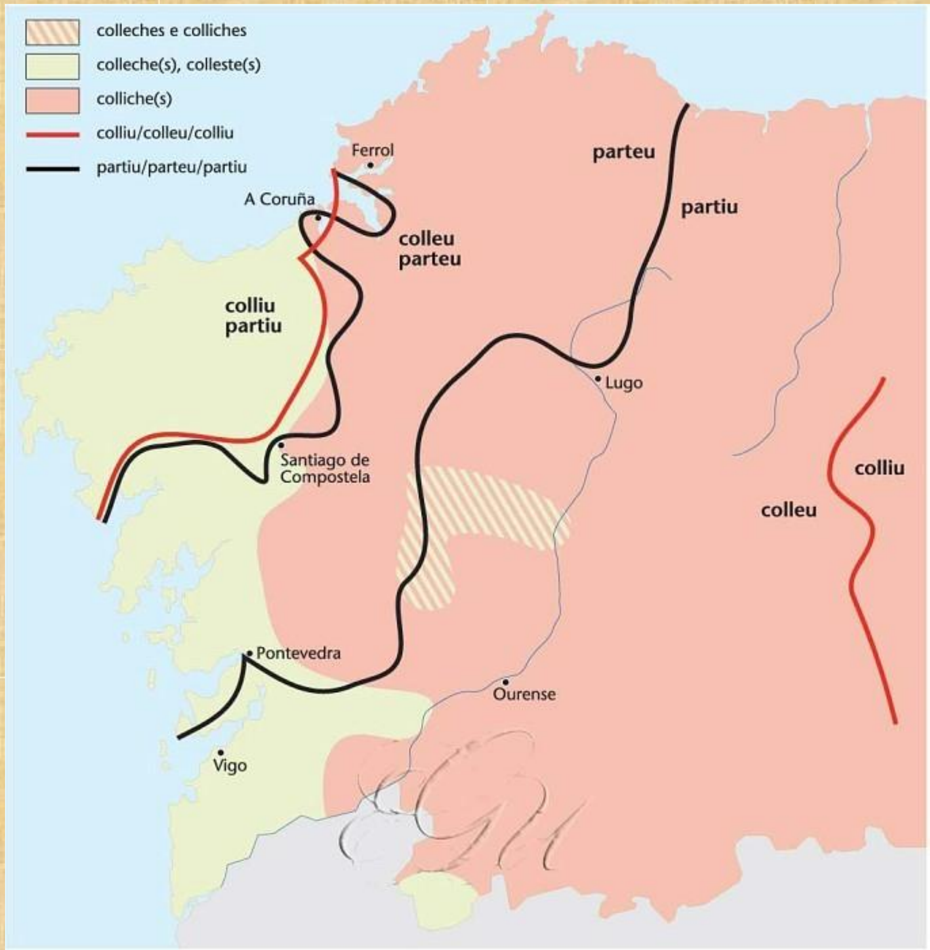

Pretérito II e II conx.(P3)

3ª persoa:

- ***Colleu , partiu***
- ***Colleu, parteu***
- ***Colliu, partiu***

Terminación *-des* (cantades, cantabades)

- ***Cantais, cantabais***

(galego oriental e Baixo Miño)

- ***cantás, cantabandes***

(occidente da Coruña)

- ***cantandes, cantabandes***

(sur de Ourense, e

sudoeste de Pontevedra)

1.3. VARIANTES LÉXICAS

- ***Ver / mirar***
- ***Cheirar / ulir***
- ***Golpe…***

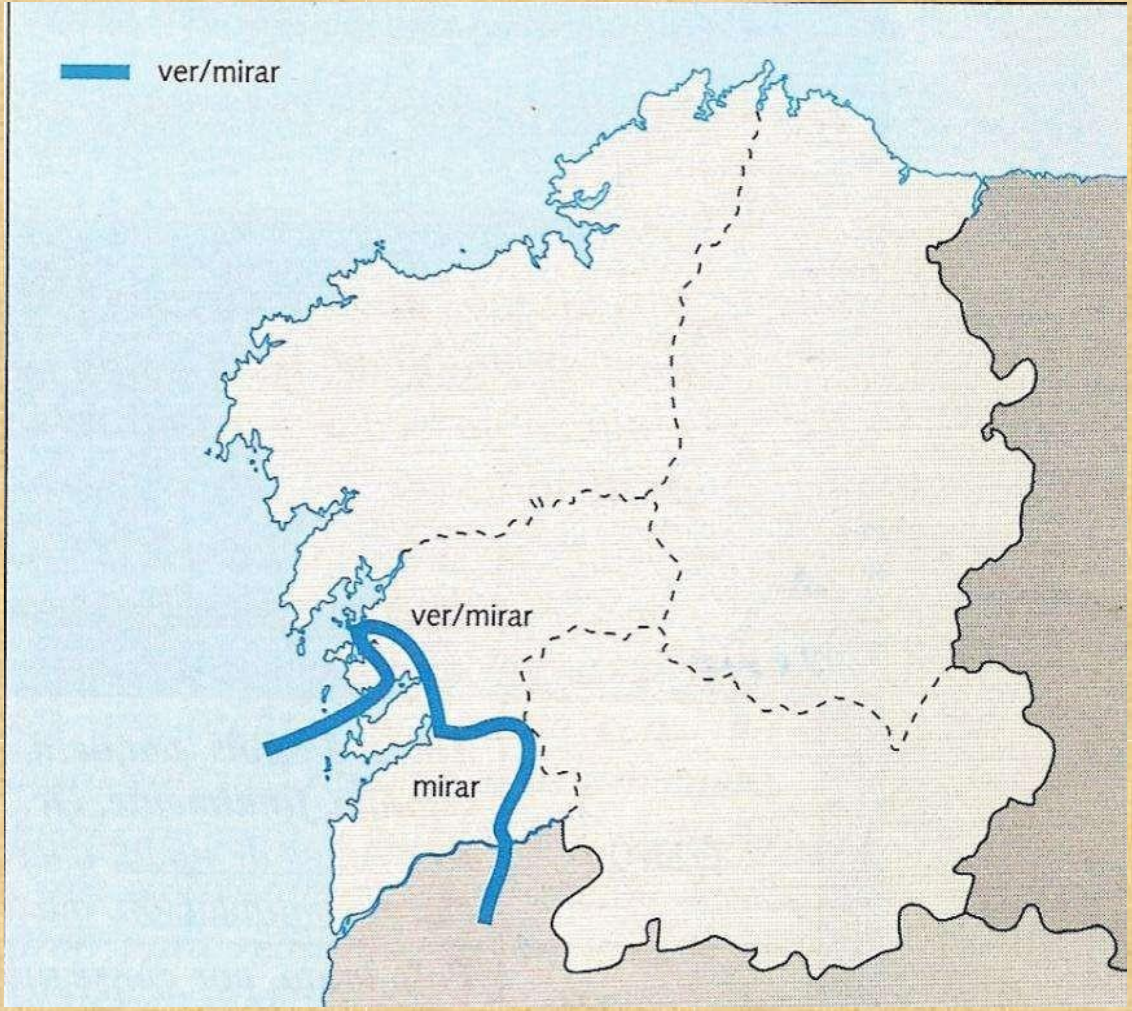

2. BLOQUES

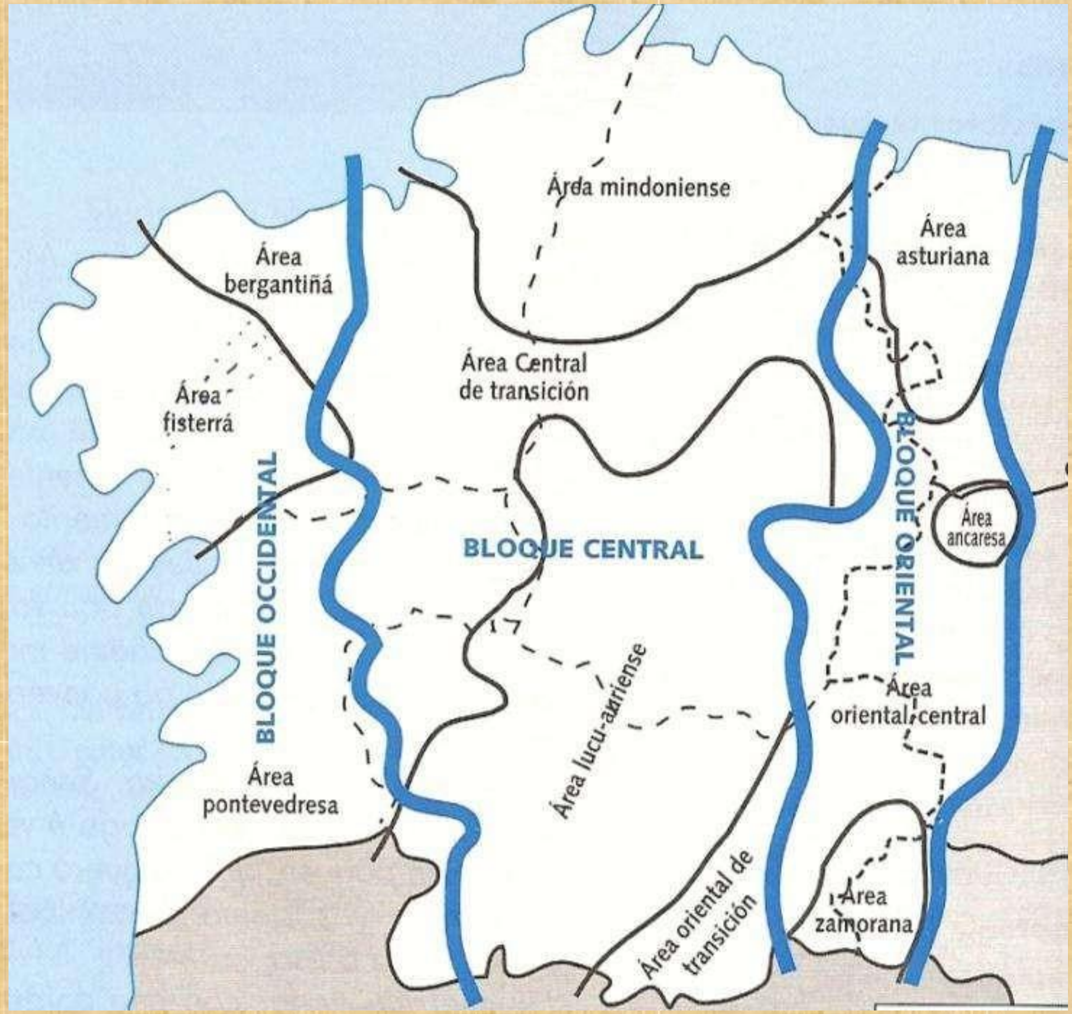

Área mindoniense
Área bergantiñá
Área fisterrá
Área Central de transición
BLOQUE CENTRAL
BLOQUE OCCIDENTAL
BLOQUE ORIENTAL
Área asturiana
Área ancaresa
Área oriental central
Área lucu-auriense
Área pontevedresa
Área oriental de transición
Área zamorana

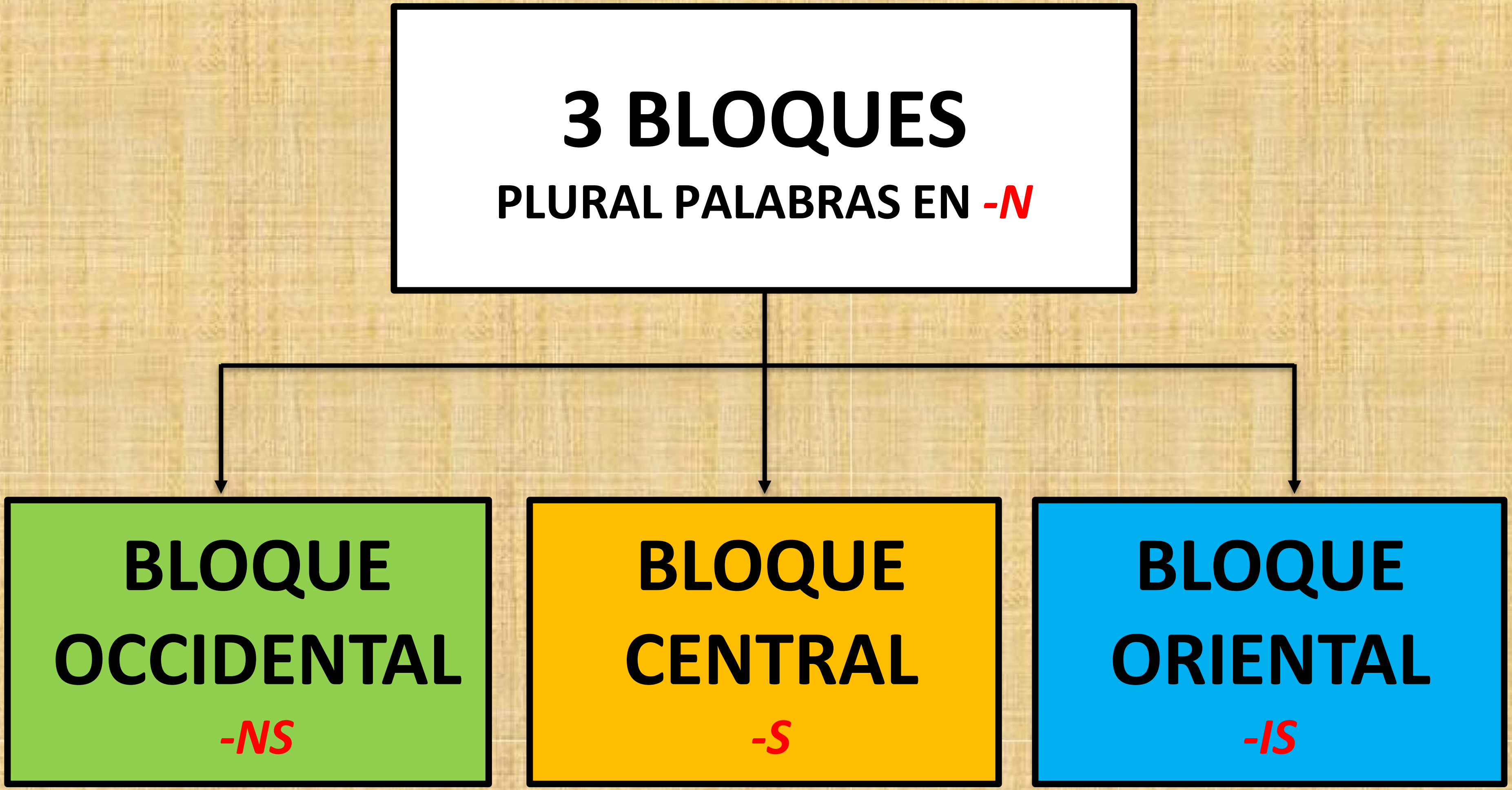
3 BLOQUES
PLURAL PALABRAS EN -N
BLOQUE OCCIDENTAL
-NS
BLOQUE CENTRAL
-S
BLOQUE ORIENTAL
-IS

Ortigueira
Viveiro
Foz
Tapia
A Caridá
Ribadeo
Castropol
Navia
A Veiga
Coaña
Ferrol
Boal
Mondoñedo
A Coruña
Vilalba
Betanzos
Grandas
Carballo
Guitiriz
A Fonsagrada
Ordes
Ibias
Santa Comba
Lugo
Santiago de Compostela
Melide
Becerreá
Fisterra
Sarria
Noia
Veiga de Espiñareda
Padrón
Silleda
Boiro
A Estrada
Lalín
Chantada
Vilafranca
Cacabelos
Ribeira
Monforte de Lemos
Cambados
O Barco de Valdeorras
O Carballiño
Castro Caldelas
A Ponte de Domingo Flórez
Pontevedra
A Rúa
A Pobra de Trives
Ourense
Redondela
A Cañiza
Viana do Bolo
Vigo
Ponteareas
Celanova
A Gudiña
Bande
Xinzo de Limia
Tui
Lubián
Verín
A Guarda

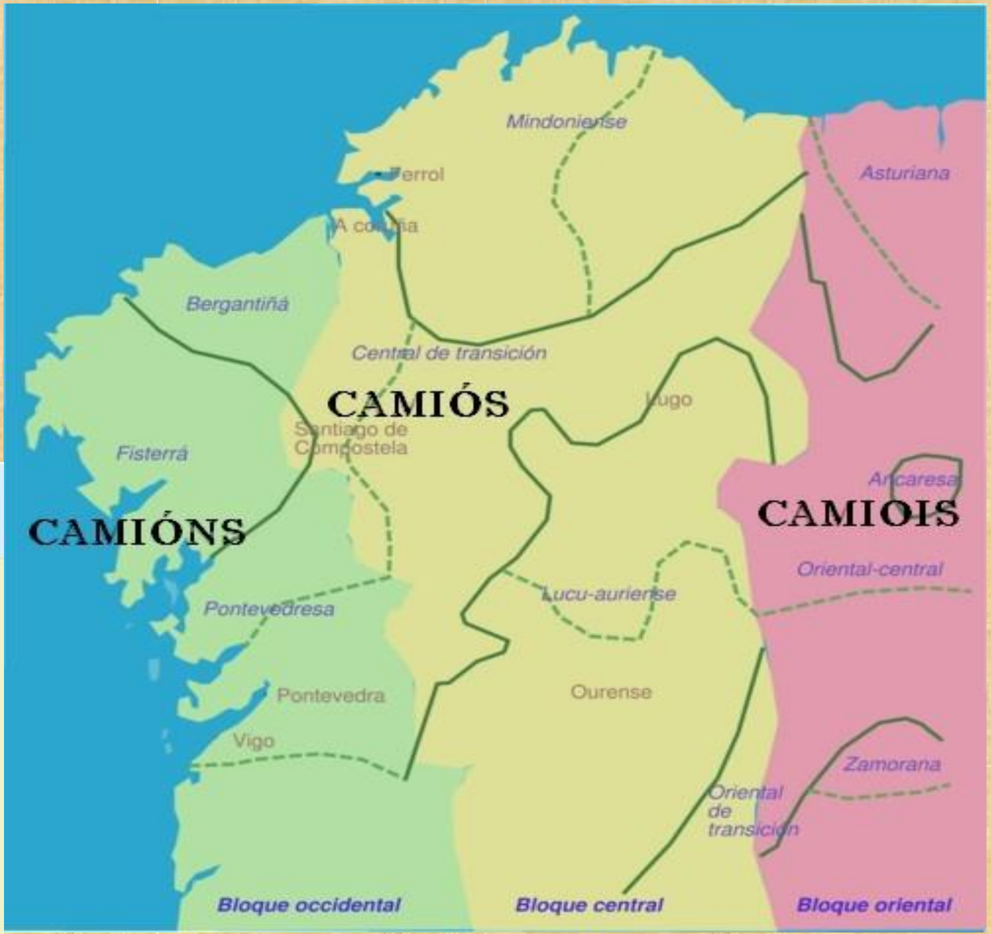
Mindoniense
Ferrol
Asturiana
Bergantiñá
Central de transición
CAMIÓS
Lugo
Santiago de Compostela
Fisterrá
Ancaresa
CAMIOIS
CAMIÓNS
Oriental-central
Lucu-auriense
Pontevedresa
Pontevedra
Ourense
Vigo
Zamorana
Oriental de transición
Bloque occidental
Bloque central
Bloque oriental

BLOQUE OCCIDENTAL

- **Occidente das provincias da *Coruña* e *Pontevedra*.**
- **Trazos máis importantes:**

PLURAL –*NS*	cans, camiós
GHEADA	amigho, cheghar
SESEO Implosivo Explosivo, no occidente	des, lus cansións
DITONGO OI maioritario	moito, noite
TERMINACIÓN –ÁN para os dous xéneros	O irmán / a irmán
PRONOMES TI, El	Ti de onde vés?

AREAS BLOQUE OCCIDENTAL

ÁREA FISTERRÁ	**Seseo total (implosivo e explosivo)** **<u>Cheísmo</u> (*encontreiche)*** **Terminación –iu: colliu, partiu**
ÁREA BERGANTIÑÁ	**Seseo parcial (implosivo)** **Non cheísmo** **Colliu, partiu**
ÁREA PONTEVEDRESA **Microsubárea** **Verdugo-Miño: Teísmo**	**Seseo parcial e na costa total.** **Terminación –eu: colleu, parteu**

BLOQUE CENTRAL

- **Boa parte das provincias de *Lugo* e *Ourense* e a franxa *interior de Pontevedra e Coruña*.**
- **Trazos máis importantes:**

PLURAL –S	cas, camiós
GHEADA, só na parte occidental	amigo /amigho, chegar / cheghar
NON SESEO (zonas de s. implosivo)	canción, dez, luz
DITONGO OI	moito, noite
TERMINACIÓN –AO / Á	O irmao / a irmá
PRONOME TI (occ. / TU (or.)	Ti / Tu de onde vés?
Ditongo CA-/CUA-, GA-/GUA-	catro/cuatro, gardar/guardar

ÁREAS DO BLOQUE CENTRAL

ÁREA MINDONIENSE	**Pronomes *nosoutros/as, vosoutros/as*** **Léxico específico: *felgo, golpe, cimo…***
ÁREA LUCU-AURIENSE **Subárea Limia Baixa: sibilantes sonoras**	**Demostrativos *iste, ise, aquil*** **Pronome persoal *il*** **Imperativos *culle, turce, bibe* (*st* en falas ourensás)**
ÁREA CENTRAL DE TRANSICIÓN	**Ditongo -*oi*- (noite) e -*ui*-** **Demostrativo *este*** **Pronome *el***

BLOQUE ORIENTAL

- **Leste de Lugo e Ourense e zonas galegofalantes de *Asturias, León e Zamora*.**
- **Trazos máis importantes:**

PLURAL –IS	cais, camiois
NON GHEADA	amigo, chegar
NON SESEO	canción, dez, luz
DITONGO UI ou U	muito/muto /(mutio)
TERMINACIÓN –AO / Á	o irmao / a irmá
PRONOME TU	Tu que comes?
TERMINACIÓN –ÍN	camín, paxarín.
Ditongo CUA-, GUA-	cuatro, guardar

ÁREAS DO BLOQUE ORIENTAL

ÁREA ASTURIANA	Mantemento do -*l*- intervocálico: *molín, avolo*
ÁREA ANCARESA	Vogais nasalizadas: cadeã, ũa Gheada
ÁREA ZAMORANA	Teísmo
ÁREA ORIENTAL-CENTRAL	Terminación –íus (vecíus)

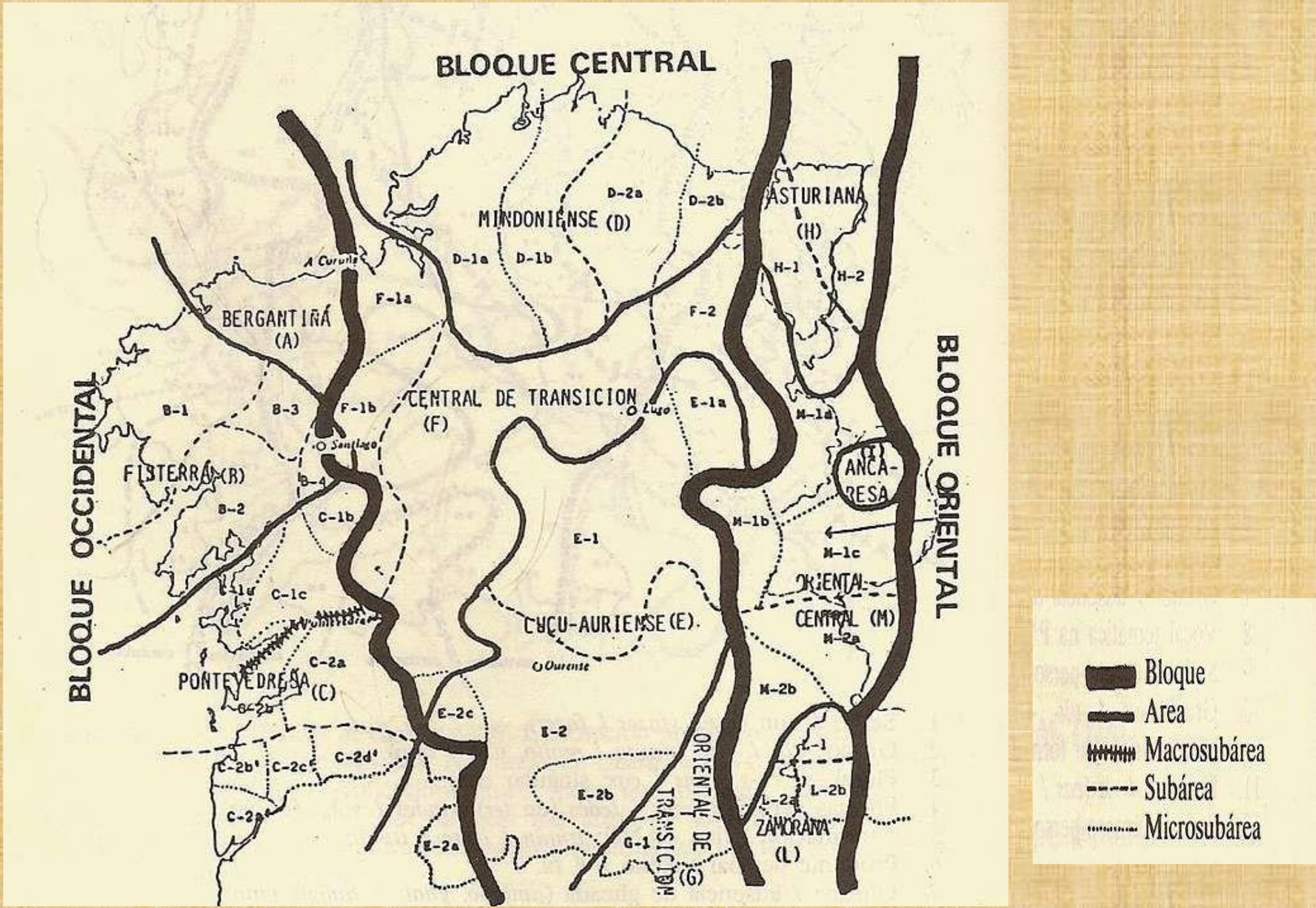
BLOQUE CENTRAL
BLOQUE OCCIDENTAL
BLOQUE ORIENTAL
MINDONIENSE (D)
D-2a
D-2b
D-1a
D-1b
ASTURIANA
(H)
H-1
H-2
A Coruña
F-1a
F-2
BERGANTIÑA
(A)
CENTRAL DE TRANSICION
(F)
B-1
B-3
F-1b
Lugo
E-1a
M-1a
Santiago
FISTERRA (B)
(I)
ANCARESA
B-4
B-2
C-1b
E-1
M-1b
M-1c
C-1a
C-1c
ORIENTAL-CENTRAL (M)
LUCU-AURIENSE (E)
M-2a
C-2a
Ourense
PONTEVEDRESA (C)
C-2b
M-2b
E-2c
E-2
ORIENTAL DE TRANSICION (G)
L-1
C-2b'
C-2c
C-2d'
C-2a
E-2b
L-2a
L-2b
ZAMORANA
(L)
E-2a
G-1
Bloque
Area
Macrosubárea
Subárea
Microsubárea

REFERENCIAS:

- **Arquivo sonoro**. *A nosa fala. Bloques e áreas lingüísticas do galego*. (Fernández Rei e Carme Hermida). Pódense escoitar textos dialectais en liña: http://www.consellodacultura.org/arquivos/as

- **Wikipedia**: *áreas lingüísticas do galego*: http://gl.wikipedia.org/wiki/%C3%81reas_ling